

HAKAN ARSLANBENZER

1971 Kars doğumlu. İstanbul Üniversitesi İngilizce Öğretmenliği mezunu. Yüksek lisansını “Bir Siyaset Enstrümanı Olarak Batı Avrupa Kültür Politikaları: British Council Örneği” başlıklı teziyle İstanbul Üniversitesi’nde yaptı (2020). Aynı üniversitede edebiyat sosyolojisi alanında doktora tezini hazırlıyor. Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi’nde öğretim görevlisi. Dört oğlu var. 1993 yılından beri şiir, 1996’dan beri eleştiri yazıları yayımlıyor. Şehrengiz (1996-1997), Athlar (1999-2005), Huruç (2002) ve Fayrap (2005-2019) dergilerinin yönetiminde bulundu. 1996’dan itibaren Neo-Epik Şiir görüşünü savundu, teorisini kurdu ve yayın alanında tebarüz etmesini sağladı. 2006-2011 yılları arasında Türk Şiiri başlıklı şiir yıllığına 5 cilt çıkardı. Şiir kitapları: 1. *Reis’in Kara Merhemi* (1997), 2. *Şehid’in Erken Günlerini Anarak* (1998), 3. *Namus ve Başka Şiirler* (2001), 4. *Vatan Somuttur* (2014), 5. *Çok Üzgünüm (Toplu şiirler, 2021)*. 6. *Pergelin Mükemmel Dönüşü (Seçme şiirler, 2021)*. Eleştiri-Deneme: 1. *Dünyaya Saldıran Şair* (1998), 2. *Türkiye’de Kültürel İktidar Solda mı?* (2011), 3. *Neo-Epik Şiir* (2012), 4. *Eskimeyen Kitaplar* (2017), 5. *Türk Edebiyatının Üç Sütunu: Şiir, Hikaye, Eleştiri* (2019), 6. *Arzu ve Şiddet* (2024). Sosyoloji: *Politika İçin Kültür: Kültürün Araçsallaştırılması ve British Council*.

Hakan Arslanbenzer

POLİTİKA İÇİN KÜLTÜR

KÜLTÜRÜN ARAÇSALLAŞTIRILMASI VE
BRITISH COUNCIL

POLİTİKA İÇİN KÜLTÜR

KÜLTÜRÜN ARAÇSALLAŞTIRILMASI VE
BRITISH COUNCIL

KUTADGU / DAL - DÜZEN - İKTİDAR

Yayınevi Editörü : Ramazan Serhat Aslan
Yayın Yönetmeni : Muhammed Yasin Can
Yayınevi Ser. Nu. : 53697

Politika İçin Kültür Kültürün Araçsallaştırılması ve British Council
ISBN | 978-625-98851-7-9
Kutadgu Yayınları'nın 17.1 eseridir.

Hakan Arslanbenzer tarafından kaleme alındı.
Muhammed Fazıl Baş editörlüğünü üstlendi.
Ensar Avcı son okumasını gerçekleştirdi.

Kapak **Zeyd Karaarslan** tarafından tasarlandı.
Mizanpaj **Çelebi Şenel** tarafından yapıldı;
metinde 11 punto Baskerville fontu kullanıldı.

1. Baskı, 1. Edisyon, Temmuz 2024, İstanbul
© Eserin yayın hakları anlaşmalı olarak Kutadgu Yayınları'na aittir.
Baskı, Yılmaz Basımevi (Mat. Ser. Nu: 49749)

KUTADGU

Aziz Mahmud Hüdayi Mah. Tepsi Fırını Sok. No:9/3
Üsküdar/İstanbul
0 850 304 17 58
kutadgu.com.tr
iletisim@kutadgu.com.tr
@kutadguyayin (twitter, instagram, youtube)

İÇİNDEKİLER

<i>Sunuş</i>	9
Önsöz	11
Kısaltmalar	15
Giriş	17
I EŞİK KAVRAM: KÜLTÜR	33
Kültür Kavramının Doğuşu	35
Kültürel Devrim	50
Piyasa ve Okuryazarlık	58
Estetik Özerklik ve Kamu	65
Ulus ve Kültür	73
Sınıf ve kültür	80
İrk ve Kültür	87
II BATI AVRUPA KÜLTÜR POLİTİKALARI	95
Tanım ve Çerçeve	97
Bürokrasi ve Yönetsellik	107
Kültür Savaşları	116
Kültürel Diplomasi ve Araçsallık	123
Fransa Kültür Politikalarının Özü: Asimilasyon	134

Geleneksel Bir Alman Problematiği: Entegrasyon	139
Bir İleri, İki Geri: İngiltere’de Çokkültürcülük	144

III | BRITISH COUNCIL VE KÜLTÜRÜN

ARAÇSALLAŞTIRILMASI	155
Varlık Gerekçesi ve Kuruluşu	157
Propaganda Mı, Diplomasi Mi?	166
“Bir Adım Ötede”	178
Dekolonizasyon Sürecindeki Tavrı	187
Bir Soğuk Savaş Cihazı	193
Operasyonel Karakteristikleri	200
Devşirme ve İstihdam	210
 Sonuç	 223
Kaynaklar	232
<i>Atıf ve Bilgi Sayfası</i>	<i>246</i>

Sunuş

British Council üzerine bir monografi kaleme almak en temelinde kültürel iktidar tartışmalarına yeni bir tartışma zemini sağlaması bakımından hayli önemlidir. Kavramın, sahaya bizzat yansıyan bazı kurumsal pratikler üzerinden ele alınması bu tartışma etrafında dönen muhakemeyi daha usturuplu bir noktaya hizalandıracak ve kavramın neler üzerinden ne şekilde tartışılacağına yeniden düşünülmesini sağlayacaktır.

Aydınlanma paradigmasının hakim düşün biçimini oluşturduğu günümüz dünyasında kültür üzerine meydan okumalar gerçekleştirmek bir bakıma gökkubbeyi taşımakla cezalandırılan Atlas’ın yükü ile eşdeğerdir. Ama en az onun kadar da görkemlidir. Kültürün kavgasını reaksiyoner geçiştirmelerle mi var edeceğiz yoksa buyruk tanımaz bir ses ile mi?

Hakan Arslanbenzer’in British Council’i nefis bir üslupla tahlile tabi tuttuğu *Politika İçin Kültür* İngiliz kültürel yayıncılığının şahika kurumuna dair tatmin edici bir okuma sunuyor. Yazar, kitabını kuru bir kurum monografisi ile sınırlamıyor, British Council’i var eden atmosferi ve öncülleri olan bazı teşebbüsleri de okura tanıtıyor, üzerine konuşulacak bolca malzemenin bir sunumunu gerçekleştiriyor.

Kutadgu olarak, böyle bir kitabı sizlerle buluşturmanın mutluluğunu yaşıyoruz. Bu kitabın okurla buluşmasında ön ayak olan, Kutadgu’ya maddi manevi desteğini hiç esirgemeyen ve kitap özelinde son okuma rolünü üstlenen Ensar Avcı’ya ve metnin editörlüğünü üstlenerek kitaba son halini veren Fazıl Baş’a teşekkür ediyorum. Bu kitap onlar sayesinde var oldu.

Kutadgu’da nice kitaplarda görüşmek üzere, iyi okumalar.

R. Serhat Aslan

SUNUŞ

Önsöz

1983 sonbaharının yağmurlu bir çarşamba günü öğleden sonra bir arkadaşım ile birlikte British Council'ın Kavaklıdere'deki şubesinin kapısını çaldığımızda bizi karşılayacak ortamın sıcaklığından haberimiz yoktu. Gülümseyen yüzleri, samimi jestleri ve en önemlisi aradaki ciddi yaş farkına rağmen sanki eşitmişiz gibi davranmalarıyla British Council çalışanları bizde şaşkınlıkla karışık bir memnuniyet uyandırmıştı. Birkaç dakika içinde kütüphane kaydımız alındı ve kendimizi İngilizce kitapların, ses ve video kasetlerinin bizim için o ân ilginç ve büyüleyici olan dünyasına bırakıverdik.

Bugün bu satırların yazarı için daha ilginç olan, 11-12 yaşındaki Türk çocuklarının bizzat Türk öğretmenler tarafından başka bir ulusu temsil eden bir kuruma bu kadar rahat bir biçimde yönlendirilebilmesidir. Bunun tersini düşünmek ilginç olurdu. İngiltere'de Türkçe eğitim veren okullar yok. Türkiye'nin kültürel diplomasi kuruluşu Yunus Emre Enstitüsü'nün (YEE) Londra şubesinin internet sitesi bile İngilizce. En önemlisi, İngiliz öğretmenlerin orta okul öğrencilerini Türkçelerini geliştirmek üzere YEE'ye yönlendirmeleri abes olurdu.

Kültürel diplomasideki bu asimetriyi beni bu kitaba temel olan yüksek lisans çalışmasına yönlendiren amiller arasında sayabiliriz; fakat bunu kişisel bir not olarak kenara koyacak olursam, çalışmamın esas motivasyonunun kültür kavramının apolitik görünümünün yol açtığı belirsizliği gerçekçi bir analizle ortadan kaldırmak olduğunu söyleyebilirim. Günlük kullanımda kültür dendiğinde ekonomi ve politikanın dışında serazat bir yaratıcılık ortamı anlaşılıyor. Gerçekte ise

kültür uğraşı ekonomik mübadeleye tamamen açık bir uğraş. Politika alanında ise kültüre müdahale veya kültürel müdahale modern devletin alametifarikalarından biri. Kitap işte bu yaratıcılıktan uzak gerçeği hem kültür kavramının hem de kültür politikası ve kültürel diplomasinin ana vatanı olan Batı Avrupa'nın tarih hattı üzerinde sosyolojik olarak kurmayı hedefliyor.

Tez çalışmamın okuma ve yazma kısmı biraz da Covid19 salgınına yönelik tedbirler nedeniyle tam tamına bir yıl sürdü. Deneyimli bir okuyucu ama bir sosyoloji amatörü olarak yüksek lisans derslerinin de ciddi faydasını gördüğümü söylemeliyim. Bu anlamda İstanbul Sosyoloji bölüm başkanıımız İsmail Coşkun'a daima teşvik eden ve sahiplenilen tavrandan dolayı hissettiğim şükranı tarif etmekte güçlük çekiyorum. İsmail hoca olmasa bu yaşta resmen sosyoloji yapma çabasına girebileceğimden emin değilim. Tez danışmanım Yücel Bulut'sa hem ders döneminde verdiği okumalarla sosyolojinin Türkiye ve dünyadaki problematikleri ve usullerini tanımama yardım etti hem de dakik üslubu sayesinde tezimin yazarlık alışkanlıklarımdan kaynaklanan rasgeleliklerden sıyrılarak gayri şahsi bir raya girmesini sağladı. Yücel hocaya çok teşekkür ederim. Enes Kabakçı'ya da ders döneminde *lecture* usulü işlediği dersler sayesinde sosyolojinin tarih ve siyaset düşüncesiyle bağdaşabileceğini, disiplinler arası çalışmanın mümkün olduğunu bizzat çalışarak görmemi sağladığı için teşekkür ederim.

Genç sosyolog kardeşlerim Muhammed Fazıl Baş ve Muhammet Elyesa Koytak ise çalışmamın her aşamasında yazdıklarımı okuyup fikir belirtme inceliği göstererek bana tahammül ettiler. Fazıl tez metninin işlenip kitaba dönüştürülmesinde de ciddi emek verdi. Şiir uğraşında ağabeyleri olarak ben onları karşılamıştım. Sosyolojide ise onlar

benden önce geliyorlar. Temin ettikleri *peer review* için ikisine de teşekkür ederim.

Son olarak terzi kendi söküğünü dikemez hesabı tezim bir kenarda dururken beni kitaplaştırp yayımlamaya teşvik eden, süreci de maşallah tereyağından kıl çeker gibi yöneten Kutadgu yayınlarından Ensar Avcı ve Ramazan Serhat Aslan'a teşekkür etmezsem haksızlık etmiş olurum.

Kitabın kusurlarının yazara ait, içerdiği analizlerinse eleştiriye sonuna kadar açık olduğunu söylemeye gerek yok sanırım. Baki selam.

Üsküdar, 2024

Hakan Arslanbenzer

Kısaltmalar

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
a.g.y.	: adı geçen yayın
a.y.	: aynı yer
BBC	: British Broadcasting Corporation (İngiliz Radyo Televizyon Kurumu)
CEMA	: Council for the Encouragement of Music and Arts (Müzik ve Sanatları Teşvik Kurulu)
COI	: Central Office of Information (Merkezi Enformasyon Bürosu)
CRD	: Cultural Relations Department (Kültürel İlişkiler Dairesi)
CULT	: European Parliament Committee of Culture and Education (Avrupa Parlamentosu Kültür ve Eğitim Komitesi)
DCMS	: Department for Digital, Culture, Media and Sport (Dijital, Kültür, Medya e Spor Bakanlığı)
DFID	: Department for International Development (Uluslararası Kalkınma Bakanlığı)
ELT	: English Language Teaching (İngiliz Dili Eğitimi)
GATS	: General Agreement on Trade in Services (Hizmet Ticareti Genel Anlaşması, 1995)
GATT	: General Agreement on Tariffs and Trade (Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması, 1947)
IRD	: Information Research Department (Enformasyon Araştırma Dairesi)

MI5	: Military Intelligence - Section 5 (Askerî İstihbarat - Bölüm 6) (Resmi adı: Security Service; İç İstihbarat Teşkilatı)
MI6	: Military Intelligence - Section 6 (Askerî İstihbarat - Bölüm 6) (Resmi adı: Secret Intelligence Service; Gizli Haberalma Teşkilatı)
OCIAA	: Office for Inter-American Affairs (Amerikalar Arası İşler Bürosu)
par.	: paragraf
PWE	: Political Warfare Executive (Siyasi Savaş İdaresi)
RTL	: Radio Television Luxembourg (Lüksemburg Radyosu-İngilizce)
SIS	: bk. MI6
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
t.y.	: tarihsiz yayın
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)
USIA	: United States Information Agency (Birleşik Devletler Enformasyon Ajansı)
VOA	: Voice of America (Amerika'nın Sesi Radyosu/ Televizyonu)

Giriş

Sayısı her geçen gün artan kültür politikası kitapları, tezleri, makaleleri büyük çeşitlilik ve karmaşıklık arz ediyor. Çeşitliliğin bir nedeni kültür kavramının neredeyse insan elinden çıkma her ürün ve süreci kapsayabilecek esnekliğe sahip olması. Kültürün sınırları çizilirken bunu yapanın ait olduğu bilim dalına, yaptığı çalışmanın teorik temellerine ve benimsediği analiz yöntemine bağlı olarak çeşitli eser ve süreçler (şanatın yanı sıra folklor, spor, bilim, medya ve yayıncılık, eğitim; ayrıca yaşam biçimi, kolektif bilinç, toplumsal kurumlar vb.) içeride ya da dışarıda kabul edilebiliyor.¹

Mesela antropologlar kültür dediklerinde daha çok belli bir toplumun alametifarikası olan unsurları kast ederler; bu nedenle de toplumlar arası fark veya benzerliğin altını çizme eğilimindedirler. Bunu ya “ilkel” ile “gelişmiş” toplumlar arasında muhayyel bir evrim çizgisi üzerindeki gelişmişlik farkıyla ölçmeyi denerler veya toplumların tikel tarihî geçmişleri arasındaki farkı ölçüt olarak kullanırlar. Evrimcilere göre kültürün kaynağı doğa olduğu için, toplumlar kültürel olarak aynı evrim çizgisi üzerinde farklı (ileri-geri) noktalar-dadır. Mesela Batı Avrupa en ilerideyken Avustralya yerlileri en geridedir vs. Tarihselcilere göre ise küçük büyük, yazı kullanan veya kullanmayan, teknolojiye sahip veya sahip olmayan her toplum kendine mahsus bir tarihe sahip olduğu ölçüde kültürü de kendine mahsustur; zira kültür bir toplumun ruhu, özü, tarihî karakteristiğidir. Üçüncü yolsa evrimci ve tarihselci antropolojileri belli ölçüde uzlaştıran

¹ Oliver Bennett, “Review essay: The torn halves of cultural policy research”, *International Journal of Cultural Policy*, 10(2), 2004, 2.

Lévi-Strauss yapısalcılığıdır diyebiliriz. Lévi-Strauss toplumların ilkel-gelişmiş diye ayırlamayacağını her toplumun kendi özgül bilgisini ürettiği vakasına dayandırırken² “ilkel-lerin” de bir düşüncesi olduğunu ispatlamaya çalışır.

Kültürel incelemelerle iştigal edenler ise kültür dediklerinde hiç vakit kaybetmeden medya ve söyleme gidiyorlar. Kültürü hegemonik tarafıyla ele aldıkları için onların gözünde söylem, hem “yüksek kültür” hem de “popüler kültür”ün işleme biçimini çözmeye yarar. Çoğunlukla da popüler kültürün “kod”unu kırmak için kullanılır. Kod yani şifre bir kere kırılınca, “kültür”ün ima ettiği iktidar ilişkileri serimlenebilecektir.

“Politika” (*policy*) kelimesinin asıl sahibi diyebileceğimiz Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi disiplinleri kültür problematiğine tamamen teknik, yani siyasi karar ve eylem yönünden yaklaşmaktadır. Birazdan değineceğimiz resmî kültür politikası-zımmi kültür politikası ayrımında siyaset bilimciler resmî kültür politikalarını incelemekle yetinirler.³ Bu da onları siyasi aktörlerin “kültür” başlığı altındaki performansını gözden geçirmeye yöneltmektedir. Kültür şemsiyesi altındaki kurumlar, politika kararları ve politikacılar tarafından öne sürülen kavramlar bu tür çalışmaların analiz nesnesini oluşturur.

2 Claude Lévi-Strauss, *Yaban düşünce* (T. Yücel, Çev.). Yapı Kredi, 2000, 27.

3 Bunun Türkçede iyi yazılmış bir örneği Üstel’in, bu kitaba temel olan yüksek lisans çalışmasını savunduktan sonra çıkan ders kitabıdır. Kitap kültür politikası teorisi için sunduğu siyaset bilimi modellerinin yanı sıra İngiltere, Fransa ve Almanya’nın resmî kültür politikalarının genel bir tarih taslağı olarak da okunabilir. Bkz. Füsün Üstel, *Kültür politikasına giriş: Kavramlar, modeller, tartışmalar*. İstanbul: İletişim, 2021.

Özellikle 2010’lu yıllarda birçok üniversitede açılan Kültür Politikaları ve Yönetimi vb. yüksek lisans programları⁴ çoğunlukla siyaset bilimi temelinde eğitim sunmakta ve çalışmalar üretmektedir. Bu programların sağladığı yüksek lisans ve doktora tez lojistiği nihayetinde Kültür Bakanlığı başta olmak üzere resmî ve özel kültür-sanat kurumlarının yönetim tarzını etkileme amacına yöneliktir. Mevcut çalışmalar yazarlarının ideolojik renginden fazlasını pek az yansıtmaktadır. Sosyal bilimsel açıdan ise yığın ve tekrar olma niteliğini aşabilen çalışma sayısı sınırlıdır.

Buraya kadar söylediklerimizi özetlemek gerekirse, kültür politikası çalışmalarının çeşitliliği disiplinlerin çeşitliliğini, yöntemlerin çoğulluğunu yansıtıyor bir bakıma. Kültür politikası çalışmaları siyaset biliminden sosyolojiye, kültürel incelemelerden kültür tarihine birçok sosyal bilim ve araştırma tarzına kapı arıyor. Adeta, konu kendiliğinden disiplinlerarası bir karakter arz ediyor.

İlk cümlede dile getirdiğimiz karmaşıklık ise *kültür* ve *politika* kavramları arasındaki gerilimli ilişkiden kaynaklanıyor. Üstelik günümüzde devletler kültürün üretilmesi, mübadelesi, desteklenmesi ve denetimi süreçlerine dahil olduğu ölçüde söz konusu gerilim daha da derinleşmiş bulunuyor. Kültür politikasının çerçevesi çizilirken kültürün nerede bi-tip politikanın nerede başladığı meselesi, doğrusal bir tarzda çözülebilecek bir mesele olmaktan uzaktır.

4 Vakıf üniversitelerinin başlattığı bu akım Ankara Sosyal Bilimler, Ankara Hacı Bayram Veli ve İstanbul Üniversitelerinde YÖK kararıyla yüksek lisans programları açılmasıyla 2020’de resmileşti diyebiliriz. YÖK ilanında açılacak Kültür Politikaları ve Yönetimi programlarının amacı bakımından “millî kültür unsurlarının desteklenmesi”nden söz ediliyor olsa da arkaplanda Avrupa Birliği’nin ilgili kurum, karar ve kavramlarına yetişme endişesinin işlediği açıkça anlaşılıyor.

Kültür ve politika, bu kitapta gösterdiğimiz gibi, birbirlerinden kesin çizgilerle ayırt edilebilen alanlar değildir. Kültür hem 18. yüzyıl Batı Avrupa'sında kamusal alanın oluşumunda temel aracı konumunu işgal etmiştir hem de 19. yüzyıldaki teknolojikleşme ve piyasalaşma nedeniyle yazar ve sanatçılar üretimlerini yeni ekonomik zorunluluklara göre biçimlendirmeye yönelmişlerdir.⁵ Kültür ve politika adında birbirinden bağımsız iki somut alan yoktur. İki alandan söz etmemiz kavramsaldır, bir soyutlamadır. Esasında kültür-politika ayrımı ya da kültürel-ticari zıtlığı içsel veya kökensel olmaktan ziyade sözünü ettiğimiz tarihî gelişmelere verilen entelektüel bir reaksiyondan ibarettir. Modern devlet ve kapitalist piyasanın insan hayatını gittikçe daha derinden nüfuzu altına alması karşısında sanatçıların, entelektüellerin, siyasi muhaliflerin özerklik arayışıdır.

Kültür politikası çalışmaları hedefleri bakımından iki genel kümede toplanabilir: 1) Kültür politikasına görevli ya da gönüllü danışmanlık etmeye matuf, yüksek amaç ve değerlerle pek az ilgi kuran *pratik* çalışmalar; 2) politika üretimiyle doğrudan ilgisi olmayan *teorik* çalışmalar.⁶ Birinci türden çalışmalar kültür politikasını çoğunlukla sadece istenen çıktıyı gerçekleştirip gerçekleştirmediğine göre inceler, ki Türkiye'de yapılan çalışmaların önemli kısmı bu türdendir.⁷ 1980'lerde kültürel politika (*cultural politics*) tartışmaları ile

5 George Yúdice, *The expediency of culture: Uses of culture in the global era*. Durham ve Londra: Duke University, 2003, 44.

6 Yudhishtir Raj Isar, "Cultural policy: Towards a global survey", *Culture Unbound*, 1, 2009, 52, <http://www.cultureunbound.ep.liu.se>.

7 Sayısı bini aşkın akademik tez ve araştırma raporunun ötesinde, İstanbul Kültür Sanat Vakfı'nın (İKSV) 2011'den beri hazırladığı yıllık raporlar ile İstanbul Bilgi Üniversitesi Kültür Politikaları ve Yönetimi Araştırma Merkezi'nin (KPY) 2009'dan beri çıkardığı yıllıklar Türkiye'de bu tür yayınların en görünür olanları olarak işaret edilebilir.

ortaya çıkan ve 1990'lardan itibaren kültür politikası (*cultural policy*) terimi altında buluşan ikinci türden çalışmalar ise kültürel incelemeler ve eleştirel sosyolojiden ciddi oranda etkilenmiş olup⁸ kültür politikasını iktidar ilişkileri temelinde incelemeye eğilimlidir.

Birinci türden çalışmalar çoğunlukla kamunun (ulusal ve yerel hükümetler ile UNESCO vb. uluslararası organizasyonların) sanat ve kültürel mirasa yönelik destek ve düzenleme tedbirlerinin incelenmesine hasredilmiştir. Bunlar aynı zamanda kültürün ekonomik gelişme, istihdam ve toplumsal uyum vb. hedeflere ulaşma yolunda ekonomik ve politik bir *kaynak* olarak görüldüğünü ve *araçsal* surette kullanıldığını⁹ zımnen kabul eder. Bu tutum kamunun kültürel katılım ve kültürel haklar vb. kavramlar üzerinden toplumsal şartların iyileştirilmesi veya kentsel gelişim ve kültür turizmi üzerinden ekonomik büyüme sağlanması gibi hedeflerle kültürü araçsallaştırmasıyla¹⁰ paralellik arz etmektedir. Hükümetler sözü edilen türden tedbirler için harcanan parayı kültürün demokratikleştirilmesi veya kolektif yaşam biçiminin korunması ve desteklenmesi gibi terimlerle haklılaştırırken bunlar hakkındaki incelemeler de kültür politikasını hükümetlerin sunduğu resmî tanımlarla sınırlı kabul etmektedir.

İkinci türden çalışmalar ise kültür politikasının kültürel vatandaşlık ürettiği, diğer deyişle devletin kültürü toplumu denetim altında tutmak için araçsal olarak devreye soktuğu kaziyesinden hareket etmektedir. Bu bakış açısı nedeniyle, sözü edilen çalışmaların önerdiği kültür politikası tanımı, resmî hüviyetteki politikalardan daha geniş bir politika alanını kapsamaktadır. Bu tür incelemelerde esas olan kamunun

8 *A.g.y.*, 52-53.

9 Yúdice, 44.

10 *A.g.y.*, 38-39.